

รายงานการค้นคว้าอิสระ (แผน ข)
ระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ตำบลหงส์หิน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา
DEVELOPMENT GUIDELINES FOR ENHANCING THE POTENTIAL OF LONGAN FARMER
GROUPS IN HONG HIN SUBDISTRICT, CHUN DISTRICT, PHAYAO PROVINCE

ธัญลักษณ์ พุทธสอน^{1*}, ปริมินทร์ นาระทะ², รัชชานนท์ สมบูรณ์ชัย³, และ ผานิตย์ นาขยัน⁴
Thanyaluk Pudtason^{1*}, Porramin Narata², Ratchanon Somboomchai³, and Phanit Nakayan⁴

¹นักศึกษาคณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

¹Graduate Student of Master of Science Program in Geosocial Based Sustainable Development,
Faculty of Agricultural Production, Maejo University.

*Corresponding Author Email: ininto14@gmail.com โทร. 0932798309

^{2,3,4}อาจารย์ประจำหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

^{2,3,4}Lecturer of Master of Science Program in Geosocial Based Sustainable Development,
Faculty of Agricultural Production, Maejo University.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลบริบทของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย และศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ตำบลหงส์หิน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบพรรณนา โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไยจำนวน 15 ราย ด้วยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย การประชุมกลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก การศึกษาเอกสารและข้อมูลทุติยภูมิ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนาและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษา พบว่า ตำบลหงส์หิน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา มีสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศที่เหมาะสมต่อการปลูกลำไยซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญของพื้นที่ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม แสดงถึงโครงสร้างเศรษฐกิจที่พึ่งพาภาคการเกษตรเป็นหลัก กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 57.40 ปี อยู่ในช่วงวัยกลางคนถึงวัยสูงอายุ มีประสบการณ์ด้านการเกษตรเฉลี่ย 33.33 ปี คราวเรือนมีขนาดเล็กและพึ่งพาแรงงานภายในครัวเรือนร่วมกับการใช้แรงงานภายนอกและเครื่องจักรกลทางการเกษตร ด้านเศรษฐกิจ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีรายได้หลักจากการปลูกลำไย แต่รายได้มี

ความผันผวนตามปริมาณผลผลิต และราคาตลาด โดยมีผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ย 2,866.67 บาทต่อไร่ต่อปี ด้านการตลาด กลุ่มตัวอย่างมีการจำหน่ายผลผลิตผ่านพ่อค้าคนกลางหรือผู้ประกอบการสั่ง ส่งผลให้มีข้อจำกัดในการต่อรองทางการค้า

ด้านแนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย พบว่า กลุ่มมีการรวมตัวและดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง มีโครงสร้างการบริหารจัดการที่ชัดเจน และสมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ เกษตรกรทุกคนได้รับการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับคุณภาพและความปลอดภัยของผลผลิต อย่างไรก็ตาม กลุ่มยังประสบปัญหาด้านเงินทุน การพึ่งพาพ่อค้าคนกลาง และการขาดการพัฒนาด้านการแปรรูปและเพิ่มมูลค่าสินค้า ดังนั้น แนวทางการพัฒนาควรมุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การลดต้นทุน การพัฒนาช่องทางการตลาด การส่งเสริมการแปรรูปสินค้าเกษตร และการจัดตั้งกองทุนของกลุ่ม รวมทั้งการบูรณาการความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและภาคีเครือข่าย เพื่อสนับสนุนองค์ความรู้ เทคโนโลยี และการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง อันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งและความยั่งยืนของกลุ่มเกษตรกรในระยะยาว

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนา, ศักยภาพกลุ่ม, เกษตรกรผู้ปลูกลำไย

Abstract

The objectives of this research were to study the contextual background of longan farmer groups and to investigate the guidelines for developing the potential of longan farmer groups in Hong Hin Subdistrict, Chun District, Phayao Province. This research employed a descriptive qualitative research methodology. The sample group consisted of 15 members of longan farmer groups selected by purposive sampling. The research instruments included focus group discussions, in-depth interviews, documentary and secondary data studies, and participatory observation. Data were analyzed by descriptive analysis and content analysis.

The results of the study revealed that Hong Hin Subdistrict, Chun District, Phayao Province, has geographical and climatic conditions suitable for longan cultivation, which was considered an important economic crop of the area. Most residents engage in agricultural occupations, reflecting an economic structure that mainly depends on the agricultural sector. The majority of the respondents were male, with an average age of 57.40 years, ranging from middle-aged to elderly farmers, and had an average agricultural experience of 33.33 years. The households were relatively small and mainly relied on family labor combined with hired labor and agricultural machinery. In terms of economic

conditions, the respondents earned their primary income from longan cultivation; however, income fluctuated according to production volume and market prices. The average net return was 2,866.67 baht per rai per year. Regarding marketing, most respondents distributed their products through middlemen or longan packing houses, resulting in limited bargaining power.

Regarding the guidelines for developing the potential of longan farmer groups, the findings indicated that the groups continuously operated through collective participation, had clear organizational and management structures, and encouraged regular member participation in group activities. All farmers had been certified under Good Agricultural Practices (GAP), reflecting their awareness of product quality and safety. Nevertheless, the groups still encountered problems related to insufficient capital, dependence on middlemen, and limited development in product processing and value addition. Therefore, the development guidelines should emphasize improving production efficiency, reducing production costs, expanding marketing channels, promoting agricultural product processing, and establishing group funds. In addition, integrated cooperation among government agencies and related networks should be strengthened in order to support knowledge transfer, technological development, and continuous capacity building for farmers, which would eventually enhance the strength and sustainability of farmer groups in the long term.

Keywords: Development Guidelines, Group Potential, Longan Farmer Groups

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

การผลิตไม้ผลของโลก (Area Harvested) จำนวน 195 ประเทศ พื้นที่ผลิตไม้ผลรวมทั้งสิ้น ประมาณ 408.08 ล้านไร่ ผลผลิตรวมประมาณ 883.42 ล้านตัน โดยมีสาธารณรัฐประชาชนจีน เป็นประเทศที่มีพื้นที่การผลิตและปริมาณผลผลิตมากที่สุดในโลก โดยมีพื้นที่ปลูกประมาณ 95.87 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 23.49 ของโลก ผลผลิตประมาณ 246.62 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 27.92 ของโลก ประเทศที่มีพื้นที่และปริมาณผลผลิตมากรองลงมา ได้แก่ อินเดีย บราซิล ตามลำดับ ในขณะที่พื้นที่การผลิตผลไม้ของประเทศไทยจัดอยู่ในลำดับที่ 13 คิดเป็นร้อยละ 1.66 ของโลก ผลผลิตอยู่ในลำดับที่ 16 คิดเป็นร้อยละ 1.09 ของโลก ซึ่งพื้นที่การผลิตไม้ผลเขตร้อนประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ 2 คิดเป็นร้อยละ 16.73 ของโลก ผลผลิตอยู่ในลำดับที่ 5 คิดเป็นร้อยละ 10.21 ของโลก ซึ่งไม้ผลเป็นสินค้าเกษตรที่สำคัญชนิดหนึ่งของประเทศไทย ปัจจุบันประเทศไทยมีการผลิตไม้ผลจำนวนทั้งหมด 57 ชนิด พื้นที่การผลิตประมาณ 7.3 ล้านไร่ ผลผลิตปีละประมาณ 11.25 ล้านตัน เกษตรกรมีการรวมกลุ่มผู้ผลิตและจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งสิ้น 916 กลุ่ม และมีสหกรณ์การเกษตรด้านไม้ผลและไม้ยืนต้น จำนวน 28 แห่ง ข้อมูล ณ วันที่ 9 สิงหาคม 2564 (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2564ก)

ผลไม้ที่มีพื้นที่ปลูกและผลผลิตมากที่สุดในประเทศไทย คือ “ลำไย” โดยมีพื้นที่ปลูก 1.75 ล้านไร่ ผลผลิต 1.68 ล้านตัน รองลงมา ได้แก่ ทุเรียน มะม่วง มังคุด กล้วยน้ำว้า ตามลำดับ “ลำไย” เป็นผลไม้เศรษฐกิจที่สำคัญในพื้นที่ภาคเหนือ ปลูกมากในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย พะเยา และน่าน พื้นที่ปลูกทั้งหมด 1.27 ล้านไร่ คาดการณ์ผลผลิตทั้งหมด 0.97 ล้านตัน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 1, 2566) ด้านการตลาดลำไยของภาคเหนือ แบ่งออกเป็นภาคบริโภคภายในประเทศ และการส่งออกต่างประเทศ ได้กำหนดแนวทางการกระจายผลผลิต ดังนี้ ผลผลิตลำไย ร้อยละ 72.21 แปรรูปเป็นลำไยอบแห้งทั้งเปลือก อบแห้งเนื้อสีทอง น้ำลำไยสกัดเข้มข้น และลำไยกระป๋อง ผลผลิตลำไยร้อยละ 13.40 บริโภคสดภายในประเทศผ่านห้าง วิสาหกิจชุมชน สหกรณ์การเกษตร Modern Trade ตลาดออนไลน์ ธ.ก.ส. โปรษณีย์ ตลาดค้าผลไม้ในจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำหน่ายผู้บริโภคโดยตรง กิจกรรมประชาสัมพันธ์ผลไม้ และอื่น ๆ และผลผลิตลำไย ร้อยละ 14.39 ส่งออกลำไยสดไปยังตลาดต่างประเทศ ได้แก่ จีน เวียดนาม และอินโดนีเซีย โดยสถานการณ์ราคาลำไยในฤดูของแหล่งผลิต จังหวัดภาคเหนือ ราคาอยู่ในเกณฑ์ดี เนื่องจากผลผลิตลำไย ปีการผลิต 2566 มีปริมาณน้อย และลำไยอบแห้งไม่มีสินค้าค้างสต็อก ทำให้ผู้ประกอบการมีความต้องการซื้อลำไยเพื่อมาอบแห้ง ซึ่งตลาดจีนมีความต้องการซื้อเพื่อทดแทนสต็อกลำไยอบแห้งที่เหลือ ส่งผลทำให้ราคาผลผลิตลำไยสูงกว่าปีการผลิตที่ผ่านมา

“ลำไย” เป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญในจังหวัดพะเยา ซึ่งพื้นที่ปลูกมากเป็นอันดับ 4 ของภาคเหนือ โดยมีพื้นที่ปลูกทั้ง 9 อำเภอ ประมาณ 94,284 ไร่ พื้นที่ให้ผล 92,621 ไร่ ผลผลิต 38,514 ตัน (ลำไยในฤดู 39,040 ตัน ลำไยนอกฤดู 69 ตัน) พันธุ์ที่ปลูกส่วนใหญ่ ได้แก่ พันธุ์ อีตอ (90%) พันธุ์อื่น ๆ (10%) ได้แก่ พันธุ์เปี้ยวเขียว พันธุ์สีชมพู เป็นต้น พื้นที่ปลูกลำไยมากที่สุด คือ อำเภอเชียงคำ อำเภอจุน และอำเภอดอกคำใต้ (สำนักงานเกษตรจังหวัดพะเยา, 2566) เกษตรกรส่วนใหญ่มีการผลิตลำไยในฤดู โดยผลผลิตลำไยเริ่มออกสู่ตลาดตั้งแต่เดือน กรกฎาคม - สิงหาคม ซึ่งเป็นช่วงที่ลำไยในฤดูออกสู่ตลาดพร้อมกันในปริมาณมาก จึงทำให้เกิดปัญหาในเรื่องการตลาด โดยผลผลิตลำไยส่วนใหญ่มีการจำหน่ายแบบบรูตร่วง ผ่านจุดรับซื้อในพื้นที่ คิดเป็นร้อยละ 90 ของผลผลิตทั้งหมด และจำหน่ายแบบบริโภคสด (สดข้อ) บรรจุตะกร้าขายผ่านพ่อค้าเหมาสวนในพื้นที่ ซึ่งมีเพียงร้อยละ

10 โดยอำเภอจุน จังหวัดพะเยา มีพื้นที่ปลูกลำไยมากเป็นอันดับ 2 ของจังหวัดพะเยา โดยมีพื้นที่ปลูก 14,525 ไร่ คาดการณ์ผลผลิต 6,278 ตัน ผลผลิต 432 กิโลกรัมต่อไร่ ปลูกมากที่สุดที่ตำบลหงส์หิน ร้อยละ 29.6 ของพื้นที่ปลูกลำไยอำเภอจุน จำนวน 4,304 ไร่ ผลผลิต 1,859 ตัน (สำนักงานเกษตรอำเภอจุน, 2566) เกษตรกรผู้ปลูกลำไย ตำบลหงส์หิน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา ได้มีการจัดตั้งกลุ่มผู้ปลูกลำไยแบบไม่เป็นทางการ ในปี 2564 เพื่อแก้ไขปัญหาด้านการตลาด

ปัญหาของกลุ่มเกษตรกร ตำบลหงส์หิน คือ ปัญหาผลผลิตลำไยมีราคาตกต่ำ เนื่องจากผลผลิตลำไยออกสู่ตลาดพร้อมกันจำนวนมาก ทำให้เกิดผลผลิตลำไยล้นตลาด ช่องทางการจัดจำหน่ายมีจำกัด และผลผลิตลำไยไม่ได้คุณภาพตรงตามมาตรฐาน จึงต้องจำหน่ายผลผลิตแบบบูรณาการผ่านพ่อค้าคนกลางในรูปแบบ “ล้ง” ซึ่งมักจะเผชิญกับปัญหาราคาผลผลิตที่ผันผวน ทั้งนี้ยังพบว่าสาเหตุที่เกษตรกรไม่ผลิตลำไยสดช่อคุณภาพ เนื่องจากเกษตรกรไม่สามารถเข้าถึงช่องทางติดต่อกับผู้บริโภคหรือตลาดโดยตรง

อีกหนึ่งปัญหาของกลุ่ม คือ การรวมกลุ่มเพื่อจำหน่ายผลผลิตลำไย จะช่วยให้เกษตรกรมีอำนาจต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง หรือผู้บริโภคเพิ่มมากขึ้น โดยการสร้างเงื่อนไขการขายร่วมกันเป็นกลุ่มเพิ่มมากขึ้น และยังสามารถเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย เช่น ตลาดออนไลน์ เพื่อติดต่อสื่อสารกับผู้บริโภคโดยตรง ในการสร้างการรับรู้ การเข้าถึงกลุ่ม เพื่อเพิ่มโอกาสในการขายผลผลิตและลดการขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลาง จึงได้มีการตั้งกลุ่มเพื่อเกิดการมีส่วนร่วมภายในชุมชน และสามารถบริหารจัดการในเรื่องการผลิต การตลาด รวมถึงการเกิดอำนาจในการต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลาง หรือผู้บริโภคได้ ทางกลุ่มจึงได้ดำเนินกิจกรรมภายในกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องผลผลิตลำไย ดังนี้

- การประชาสัมพันธ์ โดยการสร้างการรับรู้ ให้เป็นที่รู้จัก เพื่อเพิ่มมูลค่าและความสนใจให้กับผู้บริโภค

- การรักษาคุณภาพผลผลิตลำไย โดยให้ความสำคัญตั้งแต่การเลือกใช้วิธีการปลูกที่เหมาะสม การจัดการที่ตักโรคและแมลงศัตรูพืช รวมถึงการดูแลและบำรุงต้นลำไยอย่างเหมาะสม เพื่อให้ได้ลำไยคุณภาพตรงตามมาตรฐาน

- การเพิ่มช่องทางการตลาดใหม่ ๆ เช่น การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อเข้าถึงการประชาสัมพันธ์ การตลาดออนไลน์ หรือการนำเสนอผลผลิตทางการตลาด

- การรวมกลุ่มเกษตรกร เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองของเกษตรกรในการจำหน่ายผลผลิต นอกจากนี้ยังช่วยในการแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ที่มีประโยชน์ในการพัฒนาผลผลิตและการตลาดลำไย

- การศึกษาเพิ่มเติมและพัฒนาทักษะการผลิตลำไยคุณภาพอย่างสม่ำเสมอ โดยการเข้าร่วมอบรม ประชุมและดูงานของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งในเรื่องการผลิต การตลาด และการแปรรูปผลผลิต

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเลือกดำเนินงานวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ตำบลหงส์หิน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา เพื่อค้นหาวิธีการ หลักการในการช่วยพัฒนาการดำเนินงานของกลุ่มในการพัฒนาศักยภาพในกลุ่ม การบริหารจัดการผลผลิตลำไยของกลุ่ม มีการบริหารจัดการทั้งในกระบวนการกลุ่มและการจัดการผลผลิตที่ดี จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาลำไยให้มีคุณภาพ ด้วยการปฏิบัติตามแนวทางเกษตรดีที่เหมาะสม (GAP) และการใช้เทคโนโลยีการผลิตลำไยคุณภาพเพื่อมุ่งเน้นการผลิตลำไยสดช่อให้ได้คุณภาพสูงเป็นที่ต้องการของตลาดและผู้บริโภค เพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่าย เพิ่มมูลค่า และส่งเสริมการบริโภค ตลอดจนการเชื่อมโยงการตลาด เพื่อพัฒนาการผลิตลำไยให้ได้คุณภาพและการตลาดลำไยของจังหวัดพะเยา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลบริบทของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ตำบลหงส์หิน อำเภोजุน จังหวัดพะเยา
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ตำบลหงส์หิน อำเภोजุน

จังหวัดพะเยา

บททวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พบว่า เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาคนและชุมชนให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน โดยเน้นการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลาง ควบคู่กับการสร้างคุณธรรมและค่านิยมที่ดี ได้แก่ ความซื่อสัตย์ สุจริต และความจริงใจ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการทำงานร่วมกันในชุมชน ช่วยสร้างความเชื่อมั่น ความโปร่งใส และความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกร อีกทั้งยังเน้นการพัฒนาจากภายในหรือ “ระเบิดจากข้างใน” โดยมุ่งเสริมสร้างศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความพร้อมก่อนรับการพัฒนาจากภายนอก อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนในระยะยาว (สำนักงาน กปร., 2565)

นอกจากนี้ หลักการทรงงานยังให้ความสำคัญกับ “ภูมิสังคม” โดยการพัฒนาต้องสอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศ วิถีชีวิต วัฒนธรรม และบริบทของชุมชน เพื่อให้การพัฒนาเกิดประสิทธิภาพและเหมาะสมกับพื้นที่ ขณะเดียวกันยังเน้นการทำงานแบบ “องค์กรรวม” ซึ่งเป็นการพิจารณาปัญหาและแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยงในทุกมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่สมดุลและยั่งยืน (สำนักงาน กปร., 2565)

หลัก “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” เป็นกระบวนการสำคัญในการดำเนินงานพัฒนา โดยเริ่มจากการเข้าใจปัญหาและบริบทของชุมชนอย่างแท้จริง การเข้าถึงประชาชนและสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และนำไปสู่การพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างเหมาะสมและยั่งยืน ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรให้เกิดความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว (สำนักงาน กปร., 2565)

แนวคิดการพัฒนาศักยภาพมุ่งเน้นการเสริมสร้างความสามารถของบุคคลให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยฐานความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่มีอยู่เดิมของแต่ละบุคคล ควบคู่กับการพัฒนาเพิ่มเติมผ่านการฝึกอบรมและการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในและนอกหน้าที่ความรับผิดชอบ (สุกัญญา รัตมีธรรมโชติ, 2549) ทั้งนี้ แนวคิดเรื่อง “สมรรถนะ (Competency)” ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาศักยภาพ โดยหมายถึงความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งสามารถพัฒนาและวัดผลได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้และการปฏิบัติงานจริง (รัชนิวรรณ วณิชยธนม, 2548)

นอกจากนี้ การพัฒนาศักยภาพยังเกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคคลในหลายมิติ ทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ และพฤติกรรม เพื่อให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน โดยอาศัยแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างเป็นระบบ ซึ่งมุ่งเน้นการเสริมสร้างศักยภาพของบุคคลในทุกด้านควบคู่กัน (ปรเมศวร์ เอี่ยมอุไร และคณะ, 2563) ขณะเดียวกัน แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง (Experiential Learning) และการพัฒนาตนเอง (Self-Development) ถือเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความสามารถของบุคคลอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน รวมถึงช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง (วิวัฒนา พัฒนพงศ์, 2564)

๒๕

อีกทั้ง การพัฒนาศักยภาพยังต้องคำนึงถึงบริบทขององค์กรและวัฒนธรรมการทำงาน โดยการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนา รวมถึงการส่งเสริมทักษะเฉพาะทางและทักษะทางเทคนิคที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน แนวทางดังกล่าวจะช่วยให้บุคลากรสามารถนำความรู้และทักษะไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งในระดับบุคคลและองค์กร (ปรเมศวร์ เอี่ยมอุไร และคณะ, 2563)

แนวความคิดมีส่วนร่วมเน้นให้บุคคลหรือกลุ่มที่เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน ตั้งแต่การรับรู้ปัญหา การร่วมคิด วางแผน ตัดสินใจ ดำเนินงาน ตลอดจนการติดตามและประเมินผลร่วมกัน เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบร่วมและนำไปสู่ผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม (จินตวีร์ เกษมสุข, 2561) นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมยังช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่น ความโปร่งใส และความเข้มแข็งขององค์กรหรือชุมชน โดยการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจน และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาทอย่างต่อเนื่อง (สมบัติ นามบุรี, 2562)

ด้านทฤษฎีการบริหารจัดการกลุ่ม เป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยครอบคลุมทั้งการวางแผน การจัดการ การชักนำ และการควบคุม ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญในการบริหารงานให้เป็นระบบและสามารถตรวจสอบได้ นอกจากนี้ การบริหารจัดการยังเกี่ยวข้องกับการจัดสรรทรัพยากรทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร และสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้ (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2548)

สำหรับทฤษฎีการบริหารจัดการ 4Ms เป็นแนวคิดที่เน้นการบริหารทรัพยากรหลักขององค์กร ได้แก่ บุคลากร (Man/Manpower) งบประมาณ (Money) วัสดุ อุปกรณ์ หรือเครื่องจักร (Material/Machinery) และการจัดการ (Management) ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กร การบริหารบุคลากรต้องมุ่งพัฒนาทักษะและความสามารถอย่างต่อเนื่อง การบริหารงบประมาณต้องคำนึงถึงความคุ้มค่าและประสิทธิภาพ ขณะที่การใช้วัสดุอุปกรณ์และเทคโนโลยีต้องเหมาะสมกับกระบวนการผลิต และการจัดการต้องสามารถกำหนดกลยุทธ์และควบคุมการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ การบูรณาการ 4Ms อย่างเหมาะสมจะช่วยเสริมสร้างศักยภาพและความยั่งยืนขององค์กรในระยะยาว (เกียรติพงษ์ อุดมธนะธีระ, 2561)

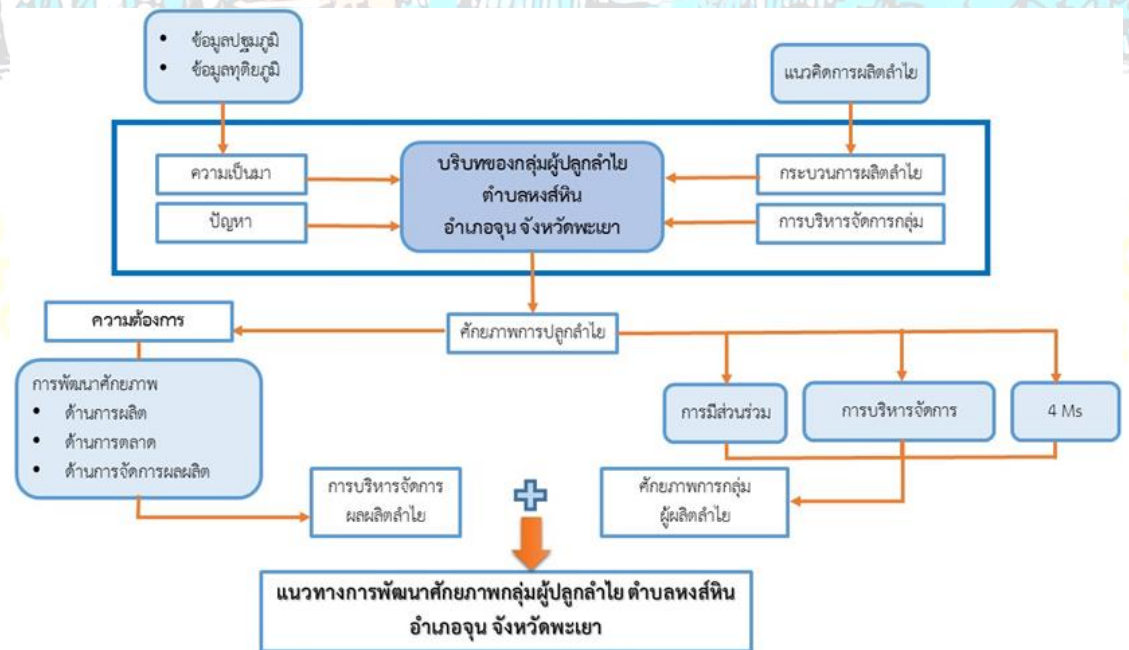
การพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรด้านการตลาดควรให้ความสำคัญกับการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพและเอกลักษณ์ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้เหมาะสมกับความต้องการของตลาด และการกำหนดราคาที่สามารถแข่งขันได้ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มพูนความน่าสนใจของสินค้าและส่งเสริมให้กลุ่มเกษตรกรสามารถดำเนินกิจกรรมทางการตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ศิริอมร กาวีระ, 2560)

การพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรยังควรให้ความสำคัญกับการขยายช่องทางการจำหน่ายสินค้า ทั้งในรูปแบบออฟไลน์และออนไลน์ รวมถึงการส่งเสริมการตลาดในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การประชาสัมพันธ์ การสร้างเครือข่ายทางการค้า และการใช้สื่อสมัยใหม่ในการเข้าถึงผู้บริโภค ซึ่งเป็นแนวทางที่ช่วยเพิ่มโอกาสทางการตลาดและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มเกษตรกรในระยะยาว (ทัตษภร ศรีสุข, 2563) นอกจากนี้ การพัฒนาศักยภาพของสมาชิกกลุ่มให้มีความรู้ด้านการบริหารจัดการ การใช้เทคโนโลยี และการเปิดรับองค์ความรู้ใหม่ ๆ ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ธีรศิลป์ กันธา และ อังคณา ตาเสนา, 2565)

ด้านการบริหารจัดการ งานวิจัยส่วนใหญ่ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นของการพัฒนาองค์กรอย่างเป็นระบบและสมดุล โดยการนำแนวคิดการบริหารจัดการ เช่น การบริหารแบบดุลยภาพ (Balanced Scorecard) มาใช้ในการพัฒนาทั้งด้านโครงสร้างองค์กร การเงิน การตลาด และการเรียนรู้ของสมาชิกในกลุ่ม ควบคู่กับการส่งเสริมการพัฒนาองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม (กรกฎ สระคูพันธ์, 2562) อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่พบร่วมกัน ได้แก่ การขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่จำกัด การขาดการเชื่อมโยงด้านการตลาด และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่ยังไม่พัฒนาเท่าที่ควร ซึ่งล้วนเป็นข้อจำกัดสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรในระยะยาว (ศิริกุล ตูลาสมบัติ และคณะ, 2565)

ขณะเดียวกัน แนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมควรมุ่งเน้นการเสริมสร้างองค์ความรู้และทักษะให้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง การพัฒนามาตรฐานการผลิตให้ได้คุณภาพและความปลอดภัย เช่น การรับรองมาตรฐานต่าง ๆ การสนับสนุนแหล่งทุนและการเข้าถึงทรัพยากรที่จำเป็น รวมถึงการบูรณาการความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐและภาคีเครือข่าย เพื่อสนับสนุนทั้งด้านองค์ความรู้ เทคโนโลยี และการตลาด (ธีรศิลป์ กันธา และ อังคณา ตาเสนา, 2565) นอกจากนี้ การบริหารจัดการต้นทุนการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการควบคุมปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ยและสารชักนำการออกดอก มีผลโดยตรงต่อรายได้และกำไรของเกษตรกร (ศิริกุล ตูลาสมบัติ และคณะ, 2565) ดังนั้น การพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรให้เกิดความยั่งยืน จำเป็นต้องดำเนินการอย่างบูรณาการ ครอบคลุมทั้งด้านการผลิต การบริหารจัดการ และการตลาด เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของกลุ่มในระยะยาว

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

สถานที่ดำเนินการวิจัย

สถานที่ดำเนินงานวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกสำโย ตำบลหงส์หิน อำเภोजัน จังหวัดพะเยา การวิจัยในครั้งนี้ดำเนินการศึกษาข้อมูลภายในขอบเขตพื้นที่ ตำบลหงส์หิน อำเภोजัน จังหวัดพะเยา

Handwritten signature or mark.

ประชากร

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ศึกษาจากกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ตำบลหงส์หิน อำเภोजุน จังหวัดพะเยา จำนวนประชากรทั้งหมด 220 ราย

กลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัย จำนวน 220 คน ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือก โดยใช้วิธีแบบเจาะจง กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน ซึ่งในการคัดเลือกผู้วิจัยทำการคัดเลือกจากเกษตรกรที่มีความสนใจในการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ เป็นเกษตรกรต้นแบบการผลิตลำไยคุณภาพของกลุ่ม เกษตรกรที่มีพื้นที่ปลูกลำไยจำนวนมากเพื่อเป็นตัวแทนของประชากรในการวิจัย และมีประสบการณ์ในการปลูกลำไย พร้อมทั้งมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการบริหารจัดการกลุ่ม

เครื่องมือในการวิจัย

การวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มผู้ปลูกลำไย ตำบลหงส์หิน อำเภोजุน จังหวัดพะเยา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบพรรณนา (Descriptive Qualitative Research) เพื่อศึกษาข้อมูลบริบทกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ตำบลหงส์หิน อำเภोजุน จังหวัดพะเยา และศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ตำบลหงส์หิน อำเภोजุน จังหวัดพะเยา ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีประเด็นในการวิจัยเพื่อศึกษาถึงบริบทการผลิต การตลาด การบริหารจัดการกลุ่ม การดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรคของกลุ่ม และเพื่อศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ตำบลหงส์หิน อำเภोजุน จังหวัดพะเยา การศึกษานี้ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือในการวิจัยเพื่อใช้ค้นหาคำตอบของการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในวัตถุประสงค์ที่ 1

1. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลบริบทกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ตำบลหงส์หิน อำเภोजุน จังหวัดพะเยา ประกอบด้วย

1.1 ประชุมกลุ่ม (Focus Group) ความเป็นมาของกลุ่ม ปัญหา ความต้องการในการพัฒนากลุ่มผู้ปลูกลำไย ตำบลหงส์หิน อำเภोजุน จังหวัดพะเยา

1.2 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth interview) ข้อมูลส่วนตัว ข้อมูลการผลิตลำไย ต้นทุนการผลิต ช่องทางการจัดจำหน่าย การบริหารจัดการกลุ่ม ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการผลิตลำไย รวมถึงการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภายในกลุ่ม

1.3 การศึกษาเอกสารและข้อมูลทุติยภูมิ (Documentary Study) ใช้ในการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รายงานสถิติ ข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการผลิตลำไยและการพัฒนากลุ่มเกษตรกร

เครื่องมือที่ใช้ในวัตถุประสงค์ที่ 2

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ตำบลหงส์หิน อำเภोजุน จังหวัดพะเยา ประกอบด้วย

สพ

2.1 ประชุมกลุ่ม (Focus Group) การกำหนดแนวทางในการพัฒนาศักยภาพตนเอง และการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ตำบลหงส์หิน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา

2.2 แบบบันทึกการสังเกต (Observation Form) การสังเกตกระบวนการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม รูปแบบการมีส่วนร่วมของสมาชิก การบริหารจัดการกลุ่ม การจัดกิจกรรมด้านการผลิตและการตลาด รวมถึงการประยุกต์ใช้ความรู้และเทคโนโลยีทางการเกษตรภายในกลุ่ม

2.3 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสัมภาษณ์ผู้นำกลุ่ม คณะกรรมการกลุ่มสมาชิกกลุ่ม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนา กลุ่ม การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเกษตรกร

2.4 การศึกษาเอกสารและข้อมูลทุติยภูมิ (Documentary Study) การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย รายงานทางวิชาการ และข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา กลุ่มเกษตรกร การผลิตลำไย และแนวทางการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิจัยนี้ ได้มาจากแหล่งข้อมูล 2 ลักษณะ ดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ 1

1.1 ดำเนินการจัดประชุมกลุ่ม (Focus Group) เกษตรกรผู้ปลูกลำไย กลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 ราย เพื่อการให้ได้ซึ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาของกลุ่ม ปัญหา ความต้องการในการพัฒนา กลุ่มผู้ปลูกลำไย ตำบลหงส์หิน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา

1.2 ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth interview) หลักการ วิธีการของระบบการผลิตลำไย เกษตรกรผู้ปลูกลำไย กลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 ราย เพื่อการให้ได้ซึ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนตัว ข้อมูลการผลิต การตลาด ต้นทุนการผลิต ช่องทางการจัดจำหน่าย การบริหารจัดการกลุ่ม ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการผลิตลำไย รวมถึงการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการภายในกลุ่ม

1.3 ดำเนินการศึกษาเอกสารและข้อมูลทุติยภูมิ (Documentary Study) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รายงานสถิติ ข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการผลิตลำไย การพัฒนา กลุ่มเกษตรกร และข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ศึกษา

2. การรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ 2

2.1 ดำเนินการจัดประชุมกลุ่ม (Focus Group) เกษตรกรผู้ปลูกลำไย กลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 ราย เจ้าหน้าที่เกษตรระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อการให้ได้ซึ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดแนวทางในการพัฒนาศักยภาพตนเอง และการพัฒนาศักยภาพกลุ่มผู้ปลูกลำไย ตำบลหงส์หิน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา

2.2 ดำเนินการสังเกต (Observation) กระบวนการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม รูปแบบการมีส่วนร่วมของสมาชิก การบริหารจัดการกลุ่ม การดำเนินกิจกรรมด้านการผลิตและการตลาด รวมถึงการประยุกต์ใช้ความรู้และเทคโนโลยีทางการเกษตรภายในกลุ่ม

2.3 ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth interview) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับกลุ่มเกษตรกร ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกร กลุ่มตัวอย่างจำนวน 15 ราย เพื่อให้ได้ซึ่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบริบทกลุ่มด้านประวัติความเป็นมา วัตถุประสงค์ โครงสร้างการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมของสมาชิก สถานะทางการเงิน รวมถึงการวิเคราะห์จุดเด่นและอุปสรรคของกลุ่ม พร้อมทั้งประเมินความต้องการพัฒนาศักยภาพในการผลิตลำไย ในด้านเทคโนโลยีนวัตกรรม การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในชุมชน การบริหารจัดการ การตลาด มาตรฐานการผลิต

2.4 ดำเนินการศึกษเอกสารและข้อมูลทุติยภูมิ (Documentary Study) ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย รายงานทางวิชาการ และข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเกษตรกร การผลิตลำไย และแนวทางการพัฒนาศักยภาพเกษตรกร

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีการจำแนกวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 มีวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) จากเครื่องมือที่ใช้ในวัตถุประสงค์นี้ คือ

1. การประชุมกลุ่ม (Focus Group) เพื่อให้มาซึ่งข้อมูลดังนี้
  - บริบทพื้นที่ตำบลหงส์หิน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา
  - สภาพพื้นฐานทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ตำบลหงส์หิน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา
2. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth interview) เพื่อให้มาซึ่งข้อมูลดังนี้
  - ข้อมูลส่วนตัว
  - ข้อมูลการผลิต ต้นทุนการผลิต ช่องทางการจัดจำหน่าย ประเภทผลผลิตที่จำหน่าย
  - แหล่งเงินทุนในการทำเกษตร
  - แรงงานภาคการเกษตร
  - มาตรฐานการรับรองผลผลิต
  - การแปรรูปผลผลิตหรือการเพิ่มมูลค่า
  - รายได้รวมภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตร
  - ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของผลิตสินค้าเกษตรต่อฤดูกาลผลิต (ปีการผลิต 2566)

3. การศึกษาเอกสารและข้อมูลทุติยภูมิ (Documentary Study) เพื่อให้มาซึ่งข้อมูลดังนี้

- ข้อมูลบริบททั่วไปของตำบลหงส์หิน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา
- ข้อมูลด้านภูมิสังคม เศรษฐกิจ และสังคมของชุมชน
- ข้อมูลพื้นที่การเกษตรและสถานการณ์การผลิตลำไยในพื้นที่
- ข้อมูลด้านต้นทุนการผลิต ราคาผลผลิต และสถานการณ์การตลาดลำไย
- ข้อมูลนโยบาย แนวทาง และมาตรการส่งเสริมด้านการเกษตรจากหน่วยงานภาครัฐ
- แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกร
- ข้อมูลจากรายงานทางวิชาการ เอกสารราชการ และสถิติที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและ

การพัฒนากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย

- ข้อมูลที่ใช้ประกอบการวิเคราะห์สภาพปัญหา ศักยภาพ และแนวทางการพัฒนากลุ่ม

เกษตรกรผู้ปลูกลำไย ตำบลหงส์หิน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 มีวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการพัฒนา ศักยภาพกลุ่มเกษตรกร โดยมีประเด็นในการวิเคราะห์ ได้แก่

1. การประชุมกลุ่ม (Focus Group) เพื่อให้มาซึ่งข้อมูลดังนี้

- แนวทางในการพัฒนาศักยภาพตนเอง
- แนวทางในการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ตำบลหงส์หิน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา
- ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม
- แนวทางการพัฒนาด้านการผลิต การตลาด การบริหารจัดการกลุ่ม และการสร้างการมี

ส่วนร่วมของสมาชิก

- แนวทางการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างเกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2. การวิเคราะห์ความต้องการพัฒนาศักยภาพในการผลิตลำไย เพื่อให้มาซึ่งข้อมูลดังนี้

- ความต้องการด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต
- ความต้องการด้านการลดต้นทุนการผลิต
- ความต้องการด้านการพัฒนาคุณภาพผลผลิตและมาตรฐานสินค้าเกษตร
- ความต้องการด้านการแปรรูปและการเพิ่มมูลค่าผลผลิต
- ความต้องการด้านการตลาดและการเพิ่มช่องทางการจำหน่าย
- ความต้องการด้านองค์ความรู้ เทคโนโลยี และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ

3. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เพื่อให้มาซึ่งข้อมูลดังนี้

- การดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม รูปแบบการมีส่วนร่วมของสมาชิก การบริหารจัดการกลุ่ม
- การดำเนินกิจกรรมด้านการผลิตและการตลาด
- การประยุกต์ใช้ความรู้และเทคโนโลยีทางการเกษตรภายในกลุ่ม

ชพ

4. การศึกษาเอกสารและข้อมูลทุติยภูมิ (Documentary Study) เพื่อให้มาซึ่งข้อมูลดังนี้

- แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกร
- แนวทางการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรและการสร้างความเข้มแข็งขององค์กรเกษตรกร
- แนวทางการพัฒนาการผลิตลำไย การเพิ่มคุณภาพผลผลิต และมาตรฐานสินค้าเกษตร
- แนวทางการพัฒนาด้านการตลาด การแปรรูป และการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร
- นโยบาย แผนงาน และมาตรการสนับสนุนด้านการเกษตรจากหน่วยงานภาครัฐ
- ข้อมูลสถานการณ์การผลิตและการตลาดลำไยในระดับพื้นที่และระดับประเทศ
- แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกและการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือของกลุ่มเกษตรกร

- ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการพัฒนาเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์และกำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ตำบลหงส์หิน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา

ผลการวิจัยและวิจารณ์

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ตำบลหงส์หิน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา สามารถสรุปผลการศึกษาได้ตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพภูมิสังคมและข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกร

ตำบลหงส์หิน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา เป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่มีลักษณะภูมิประเทศ ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ เหมาะสมต่อการเพาะปลูก โดยเฉพาะการปลูกลำไยซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญของพื้นที่ สภาพภูมิอากาศมีความเหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของลำไย โดยมีฤดูหนาวช่วยกระตุ้นการออกดอก และฤดูร้อนช่วยให้ผลผลิตเจริญเติบโตได้ดี ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีพืชหลักได้แก่ ข้าว ลำไย ส้มโอ และยางพารา

ด้านสังคม พบว่าชุมชนมีโครงสร้างพื้นฐานด้านการศึกษา ศาสนา และสาธารณสุขค่อนข้างครบถ้วน มีความเข้มแข็งของชุมชน และมีการรวมกลุ่มของเกษตรกรในลักษณะแปลงใหญ่ ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาร่วมกัน จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้ปลูกลำไย จำนวน 15 ราย พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 73 มีอายุเฉลี่ย 57.40 ปี อยู่ในช่วงวัยแรงงานตอนปลายถึงวัยสูงอายุ มีประสบการณ์ด้านการเกษตรเฉลี่ย 33.33 ปี แสดงให้เห็นถึงความชำนาญในการประกอบอาชีพ เกษตรกรส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาระดับประถมศึกษา แม้จะไม่สูงมาก แต่สามารถเรียนรู้จากประสบการณ์และการถ่ายทอดองค์ความรู้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้

ลักษณะครัวเรือนเป็นครอบครัวขนาดเล็ก มีสมาชิกเฉลี่ย 2.60 คน โดยสมาชิกทุกคนเป็นหัวหน้าครัวเรือนและมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจด้านการเกษตร ทั้งหมดประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก และมีอาชีพรองเป็นการรับจ้างทั่วไปเพื่อเสริมรายได้ ด้านการประกอบอาชีพพบว่าเกษตรกรมีการทำเกษตรแบบผสมผสาน โดยปลูกลำไยควบคู่กับการทำนา มีพื้นที่ทำนาเฉลี่ย 9.20 ไร่ และสวนลำไยเฉลี่ย 7.97 ไร่ ซึ่งช่วยกระจายความเสี่ยงด้านรายได้ แหล่งเงินทุนส่วนใหญ่เป็นเงินทุนของตนเอง รองลงมาคือเงินกู้จาก ธ.ก.ส. และกองทุนในชุมชน โดยมีเงินลงทุนเฉลี่ยประมาณ 48,666.67 บาทต่อราย

ด้านแรงงาน พบว่าใช้ทั้งแรงงานในครัวเรือนและแรงงานจ้างภายนอก โดยเฉพาะในช่วงที่ต้องใช้แรงงานมาก เช่น การเก็บเกี่ยว ขณะเดียวกันเกษตรกรทุกคนมีการใช้เครื่องจักรกล เช่น เครื่องตัดหญ้า เครื่องพ่นสาร และเครื่องสูบน้ำ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต

ด้านการตลาด เกษตรกรส่วนใหญ่จำหน่ายผลผลิตให้กับพ่อค้า (ล้ง) เป็นหลัก เนื่องจากสะดวก และสามารถระบายผลผลิตได้รวดเร็ว ขณะเดียวกันเริ่มมีการใช้ช่องทางออนไลน์และตลาดชุมชนเพิ่มขึ้น แต่ยังไม่มีการรวมกลุ่มจำหน่ายอย่างเป็นระบบ สำหรับลักษณะผลผลิต พบว่าเกษตรกรจำหน่ายลำไยในรูปแบบ “ลำไยรูตรง” เป็นหลัก ร้อยละ 88.67 เนื่องจากสะดวกและใช้แรงงานน้อย ขณะที่ลำไยสดข้อมีสัดส่วนน้อยกว่า แม้จะมีมูลค่าสูงกว่า ทั้งนี้ เกษตรกรทั้งหมดได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP แสดงถึงการผลิตที่ได้มาตรฐานและปลอดภัย อย่างไรก็ตาม เกษตรกรยังไม่มีการแปรรูปผลผลิตหรือเพิ่มมูลค่า โดยจำหน่ายผลสดเป็นหลัก เนื่องจากข้อจำกัดด้านความรู้ เทคโนโลยี เงินทุน และตลาด

ด้านรายได้ พบว่าเกษตรกรมีรายได้จากภาคการเกษตรเฉลี่ย 119,333.33 บาทต่อปี และมีรายได้นอกภาคเกษตรเป็นรายได้เสริม เมื่อพิจารณาผลตอบแทนจากการผลิตลำไย พบว่า มีต้นทุนเฉลี่ย 5,440 บาทต่อไร่ รายได้เฉลี่ย 8,306.67 บาทต่อไร่ และกำไรสุทธิ 2,866.67 บาทต่อไร่ต่อปี โดยมีความแตกต่างกันในแต่ละราย บางรายมีกำไรสูง ขณะที่บางรายขาดทุน แสดงถึงความผันผวนของผลผลิต ราคา และต้นทุนการผลิต

ตอนที่ 2 แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ตำบลหงส์หิน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา

จากผลการศึกษา ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ตำบลหงส์หิน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา พบว่า กลุ่มเกษตรกรมีจุดแข็งที่สำคัญ ได้แก่ ความเข้มแข็งของการรวมกลุ่ม การมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง การบริหารจัดการกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ และการมีตลาดรองรับผลผลิตอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการผลิตลำไยที่ได้มาตรฐาน GAP ซึ่งแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการพัฒนา กลุ่มไปสู่ความเข้มแข็งในระดับที่สูงขึ้นได้

อย่างไรก็ตาม กลุ่มยังมีข้อจำกัดในบางประเด็น ได้แก่ การขาดแคลนเงินทุนภายในกลุ่ม การพึ่งพาพ่อค้าคนกลางในการจำหน่ายผลผลิต ข้อจำกัดด้านการขยายช่องทางการตลาด และการไม่ได้พัฒนามาตรฐานการผลิตในระดับที่สูงขึ้น เช่น เกษตรอินทรีย์หรือการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า นอกจากนี้ ยังได้รับผลกระทบจากปัจจัยภายนอก เช่น ความแปรปรวนของสภาพอากาศ และต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น ดังนั้น แนวทางในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ควรมุ่งเน้นการพัฒนาอย่างเป็นระบบใน 4 ด้านหลัก ดังนี้

ด้านการผลิต ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตรที่เหมาะสมกับพื้นที่ เช่น การจัดการดิน น้ำ และศัตรูพืชอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการพัฒนาคุณภาพผลผลิตให้ได้มาตรฐานที่สูงขึ้น และรองรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ

ด้านการตลาด พัฒนาช่องทางการจำหน่ายให้หลากหลาย เช่น ตลาดออนไลน์ การเชื่อมโยงตลาดโดยตรงกับผู้บริโภค และการสร้างแบรนด์สินค้า รวมถึงการแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าและลดความเสี่ยงด้านราคา

ด้านการบริหารจัดการกลุ่ม เสริมสร้างความเข้มแข็งในการบริหารจัดการกลุ่ม โดยพัฒนาทักษะด้านการวางแผน การจัดการทางการเงิน และการจัดตั้งกองทุนหรือระบบออมทรัพย์ภายในกลุ่ม เพื่อใช้เป็นแหล่งทุนหมุนเวียนในการดำเนินกิจกรรม

ด้านการพัฒนาเครือข่ายและการสนับสนุน ส่งเสริมความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและภาคีเครือข่าย เพื่อสนับสนุนองค์ความรู้ เทคโนโลยี งบประมาณ และการเชื่อมโยงตลาด รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่

โดยสรุป การพัฒนาศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ควรดำเนินการแบบบูรณาการในทุกมิติ ทั้งด้านการผลิต การตลาด การบริหารจัดการ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งจะช่วยให้กลุ่มเกษตรกรสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เพิ่มรายได้ ลดความเสี่ยง และนำไปสู่เข้มแข็งและความยั่งยืนของกลุ่มในระยะยาว

สรุปผลการศึกษา

ตอนที่ 1 สภาพภูมิสังคมและสภาพพื้นฐานของเกษตรกร

ตำบลหงส์หิน อำเภอจุน จังหวัดพะเยา เป็นพื้นที่เกษตรกรรมเป็นหลัก มีสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศเหมาะสมต่อการปลูกลำไย ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญของพื้นที่ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีโครงสร้างสังคมและสาธารณูปโภคพื้นฐานรองรับค่อนข้างครบถ้วน ลักษณะชุมชนมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้น

กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไยส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อยู่ในวัยกลางคนถึงสูงอายุ มีประสบการณ์ทำการเกษตรสูง แม้ระดับการศึกษาอยู่ในขั้นพื้นฐาน แต่สามารถเรียนรู้และรับเทคโนโลยีได้ดี คริวเรือนมีขนาดเล็ก และมีแรงงานภายในคริวเรือนช่วยในการผลิต

ด้านเศรษฐกิจ เกษตรกรมีรายได้หลักจากลำไย แต่รายได้นี้ยังผันผวนตามปัจจัยด้านราคาและสภาพอากาศ มีต้นทุนการผลิตค่อนข้างสูง จึงต้องมีอาชีพเสริมและพึ่งพาการรวมกลุ่มเพื่อลดต้นทุน เพิ่มประสิทธิภาพ และเข้าถึงการสนับสนุนจากรัฐ

ด้านการผลิต มีการใช้ทุนตนเองร่วมกับแหล่งทุนภายนอก ใช้เครื่องจักรช่วยในการผลิต และมีแรงงานทั้งในและนอกคริวเรือน ด้านการตลาดส่วนใหญ่จำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลาง โดยเน้นลำไยรูตรง และแม้จะได้รับมาตรฐาน GAP ทั้งหมด แต่ยังไม่มีการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า

ตอนที่ 2 แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย

กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไยมีการรวมตัวอย่างเข้มแข็ง มีโครงสร้างการบริหารชัดเจน และมีการดำเนินกิจกรรมต่อเนื่อง เช่น การพัฒนาคุณภาพผลผลิต การถ่ายทอดความรู้ และการพัฒนาการตลาด โดยเฉพาะการรวมกลุ่มแบบแปลงใหญ่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและอำนาจต่อรองตลาด

สมาชิกมีส่วนร่วมสูง มีความสามัคคี และมีตลาดรองรับผลผลิตอย่างต่อเนื่อง การบริหารจัดการกลุ่มอยู่ในระดับดี และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐหลายภาคส่วน อย่างไรก็ตาม กลุ่มยังมีข้อจำกัด เช่น ขาดแคลนเงินทุน ไม่มีระบบกองทุนภายใน พึ่งพาพ่อค้าคนกลาง และเผชิญปัญหาต้นทุนสูงและสภาพอากาศแปรปรวน

แนวทางพัฒนาควรมุ่งเน้นการพัฒนาแบบบูรณาการ ทั้งด้านการผลิต การตลาด และการบริหารจัดการ โดยส่งเสริมเทคโนโลยี การเพิ่มมูลค่าผลผลิต การสร้างช่องทางตลาด และการเสริมความเข้มแข็งของกลุ่ม รวมถึงการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

1. ควรส่งเสริมการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตลำไย โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสม การลดต้นทุนการผลิต และการจัดการสวนลำไยตามหลักวิชาการ

2. ควรส่งเสริมการพัฒนาช่องทางการตลาดที่หลากหลาย เช่น ตลาดออนไลน์ ตลาดเกษตรกร และการจำหน่ายผ่านเครือข่ายเกษตรกร เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองทางการค้า
3. ควรสนับสนุนการจัดตั้งกองทุนของกลุ่ม เพื่อใช้เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มและช่วยเหลือสมาชิก
4. หน่วยงานภาครัฐควรมีบทบาทในการสนับสนุนการถ่ายทอดเทคโนโลยีและการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง
5. ควรส่งเสริมการพัฒนาการแปรรูปผลผลิตลำไยและการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร เพื่อสร้างรายได้เพิ่มเติมให้แก่สมาชิกในกลุ่ม

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร. 2564. **แนวทางการพัฒนาผลไม้ไทย พ.ศ. 2565-2570**. กรุงเทพฯ: ฝ่ายเลขานุการ คณะกรรมการพัฒนาและบริหารจัดการผลไม้.

เกียรติพงษ์ อุดมธนะธีระ. 2561. **BA Theory แนวคิดและทฤษฎี Michael E. Porter เกี่ยวข้องทฤษฎี 4M**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.iok2u.com/article/business-administrator/4m-in-business-4> (1 มกราคม 2567).

จินตวีร์ เกษมสุข. 2561. **แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน**. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 26(50), 169-186.

ทัตษกร ศรีสุข. 2563. **แนวทางการพัฒนากลุ่มผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูปภายใต้โครงการผลิตภัณฑ์เกษตรกรก้าวสู่เกษตรกรปราดเปรื่องของจังหวัดลำปาง**. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์นมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 6(1), 39-51.

ธีรศิลป์ กันธา และ อังคณา ตาเสนา. 2565. **แนวทางการพัฒนาเกษตรกรเพื่อเข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านโกกโก๋ ตำบลแม่กาษา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก**. วารสารราชภัฏเพชรบูรณ์สาร, 24(1), 67-76.

รัชนิวรรณ วณิชย์ถนอม. 2548. **สมรรถนะในระบบข้าราชการพลเรือนไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักงานข้าราชการพลเรือน.

ศิริกุล ตฤาสมบัติ, วิยะดา ชัยเวช, ณัฐดนัย เขียววาท และ มาณวิน สงเคราะห์. 2565. **รูปแบบการบริหารต้นทุนการผลิตลำไยคุณภาพเพื่อความอย่างยั่งยืนของกลุ่มเกษตรกรลำไยคุณภาพ : กรณีศึกษาบ้านเหล่า ตำบลป่าไหนด อำเภอฟ้าไร่ จังหวัดเชียงใหม่**. วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร, 39(2), 141-154.

ศิริอมร กาวีระ. 2560. **แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านการตลาดกลุ่มน้ำพริกเกษตรกรบ้านแม่ไข อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก**. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น, 11(1), 244-256.

สมบัติ นามบุรี. 2562. **ทฤษฎีการมีส่วนร่วมในงานรัฐประศาสนศาสตร์**. วารสารวิจัยวิชาการ, 2(1), 183-197.

๒๗

สำนักงานเกษตรจังหวัดพะเยา. 2566. **สถานการณ์การผลิตไม้ผลจังหวัดพะเยา ปีการผลิต 2566.** เอกสารประกอบการประชุม การจัดเวที focus group เพื่อสรุปข้อมูลการประเมินสถานการณ์การผลิตในแปลงพยากรณ์ ระดับจังหวัด ครั้งที่ 3/2566. 3 สิงหาคม 2566 ณ สำนักงานเกษตรจังหวัดพะเยา.

สำนักงานเกษตรอำเภอจุน. 2566. **สถานการณ์การผลิตไม้ผลอำเภอจุน ปีการผลิต 2566.** เอกสารประกอบการประชุม การจัดเวที focus group เพื่อสรุปข้อมูลการประเมินสถานการณ์การผลิตระดับอำเภอ ครั้งที่ 3/2566. 21 สิงหาคม 2566 ณ สำนักงานเกษตรอำเภอจุน.

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงานกปร.). 2565. **หลักการทรงงาน.** [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://www.rdpb.go.th/th/King/หลักการทรงงาน-c24> (5 มกราคม 2567).

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 1. 2566. **สถานการณ์การผลิตไม้ผลภาคเหนือ ปีการผลิต 2566.** ในเอกสารประกอบการประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการจัดทำข้อมูลเอกภาพ และสัมมนาบูรณาการแผนบริหารจัดการผลไม้ในระดับภาค ครั้งที่ 3/2566. 26-27 มิถุนายน 2566 ณ สำนักงานส่งเสริมและพัฒนากิจการเกษตรที่ 6 จังหวัดเชียงใหม่.

สุกัญญา รัศมีธรรมโชติ. 2549. **แนวทางการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ด้วย Competency.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนา อินเตอร์พรีนซ์.

วัฒนา พัฒนพงศ์. 2564. **กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรตามตำแหน่งงาน : กรณีศึกษา บริษัท เมืองไทยประกันชีวิต.** สารนิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยมหิดล.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. 2548. **การบริหารจัดการและการบริหารการพัฒนาขององค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐ.** กรุงเทพฯ: นิตยธรรม.

ปรเมศวร์ เอี่ยมอุไร, นภาพร ชันชนา และ ระพีพรรณ พิริยะกุล. 2563. **กรอบแนวคิดการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ด้านนวัตกรรมขององค์การธุรกิจไทยในยุคดิจิทัล.**

กรกฎ สระคูพันธ์. 2562. **การศึกษาแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแปรรูปแป้งจากข้าวหอมมะลิอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด.** วารสารบัณฑิตศึกษา, 16(74), 76-825

สืบค้นข้อมูลเล่มการค้นคว้าอิสระฉบับสมบูรณ์

ได้ที่ เว็บไซต์

Link: